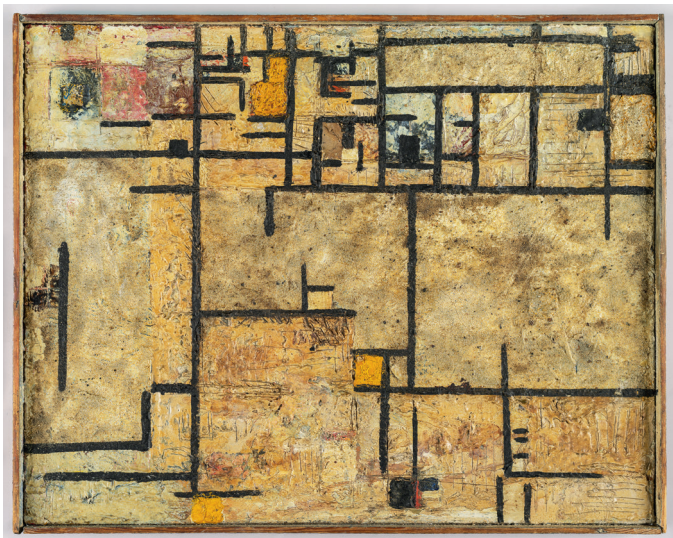

ms²

Muzeum Sztuki w Łodzi
ul. Ogrodowa 19
msl.org.pl

LEOPOLD BUCZKOWSKI. PRZEBŁYSKI HISTORII, PRZELOTNE OBRAZKI

*Rok 1939. Karabiny maszynowe, 1961,
Muzeum Sztuki w Łodzi*

LEOPOLD BUCZKOWSKI

Leopold Buczkowski (1905–1989) znany jest jako pisarz, autor nowatorskich utworów literackich, takich jak *Czarny potok* (1954), *Pierwsza świetność* (1966) czy *Oficer na nieszpiorach* (1975). Prozę tę charakteryzuje skłonność do kolażu, czyli łączenia ze sobą różnych fragmentów narracji. Badacze podkreślają dokumentalny wymiar utworów literackich Buczkowskiego i czerpanie w nich z poetyki scenariusza filmowego. Struktura tych utworów wiąże się z refleksją nad historią. Jest ona pojmowana jako dziedzina zmagania się niemożliwych do okiełznania sił niszczących. Jako ciąg procesów o nieprzewidywalnym przebiegu i skutkach.

Mniej znana jest twórczość artystyczna Leopolda Buczkowskiego. Cechuje ją duża różnorodność tematu i stylu oraz pomysłowość w doborze technik i ich łączeniu. Jako artysta Buczkowski posługuje się rysunkiem, fotografią, technikami graficznymi i wodnymi, techniką olejną, kolażem. W późniejszej fazie rzeźbi, głównie w drewnie. Podobnie jak w prozie, tworzone przez niego prace wizualne mają charakter fragmentaryczny, jakby zostały wyjęte z jakiejś opowieści.

W różnorodnej twórczości Buczkowskiego można usłyszeć wiele głosów, co ma związek z wielokulturową rzeczywistością Podola lat 30. XX wieku. Była to kraina jego dzieciństwa i młodości, zamieszkiwana przez ludność polską, ukraińską i żydowską. Życie zniszczonego przez wojnę Podola przedstawił Buczkowski w swych pierwszych powieściach oraz w wielu pracach wizualnych. Niemożliwość pamięciowej rekonstrukcji tego świata sprawia, że jego twórczość nabiera stopniowo charakteru metaartystycznego. Splata eksperymenty w literaturze z poszukiwaniami w dziedzinie twórczości wizualnej.

REJESTRACJE ŻYCIA PODOLA

Rysunki Leopolda Buczkowskiego z lat 30. ukazują krajobraz, zabudowania i mieszkańców kilku podolskich miejscowości: Krzemieńca, Podkamienia, Wiśniowca i Poczałowa. Powstały one w czasie, kiedy artysta mieszkał w miejscowości Nakwasza położonej w dolinie rzeki Ikwa nieopodal Podkamienia. Wyjechał stamtąd dopiero w 1944 roku. Okolica ta posłużyła za pierwszy wzór krainy nazwanej Dolinosszczęsną.

Artysta opisał ją w swojej pierwszej powieści *Wertepy* (ukończona w 1937 i wydana w 1947 roku).

Rysunki są realistyczne, po wojnie artysta zrobił z nich kolaże i zestawiał je ze sobą na kilkudziesięciu planszach. Do niektórych dodał podpisy. Prace te ujawniają silną potrzebę dokumentowania rzeczywistości, obecną w jego twórczości literackiej i wizualnej.

Bez tytułu, z cyklu rysunków z Podola, lata 30. XX wieku, Muzeum Sztuk w Łodzi

FOTOGRAFIE

Dopełnieniem przedwojennych rysunków Buczkowskiego jest zbiór fotografii. Zdjęcia mają charakter etnograficzny – rejestrują zajęcia i zwyczaje wieloetnicznej i wielokulturowej społeczności Podola z perspektywy osoby, która do niej przynależy. Zrywają z ówczesnymi konwencjami przedstawiania wsi. Pokazują autentyczne ujęcia wiejskiej codzienności: nieupozo-

wane postaci we wzajemnych relacjach, niekiedy w ruchu. Fotografie przedstawiają różne typy ludzi i złożoną strukturę społeczną. Często wykonane są z ukrycia i z nietypowej perspektywy. Zainteresowanie fotografowaniem odżyło u Buczkowskiego na przełomie lat 50. i 60., kiedy dokumentował życie ulicy przy okazji pobytów w Londynie, Paryżu i Wiedniu.

Bez tytułu, z cyklu fotografii z Podola, lata 30. XX wieku, Muzeum Sztuki w Łodzi

RYSUNKI WOJENNE

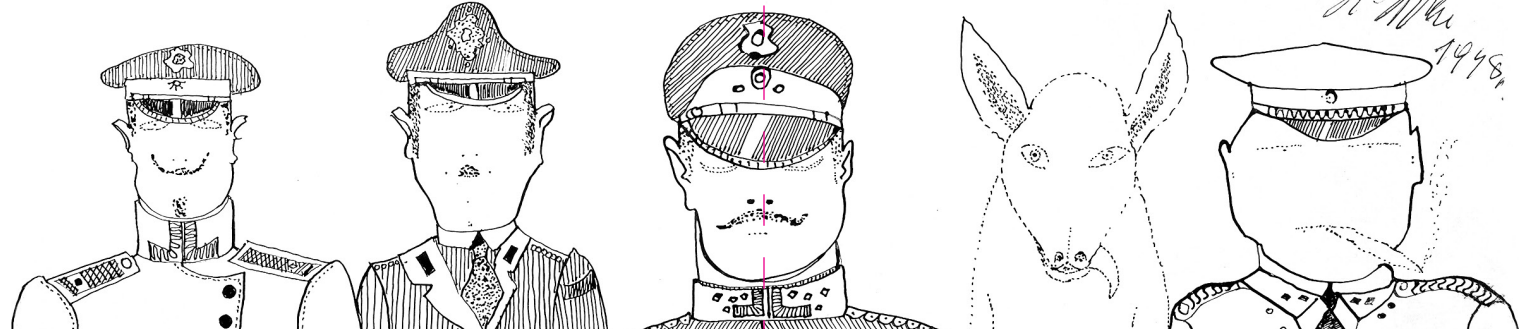
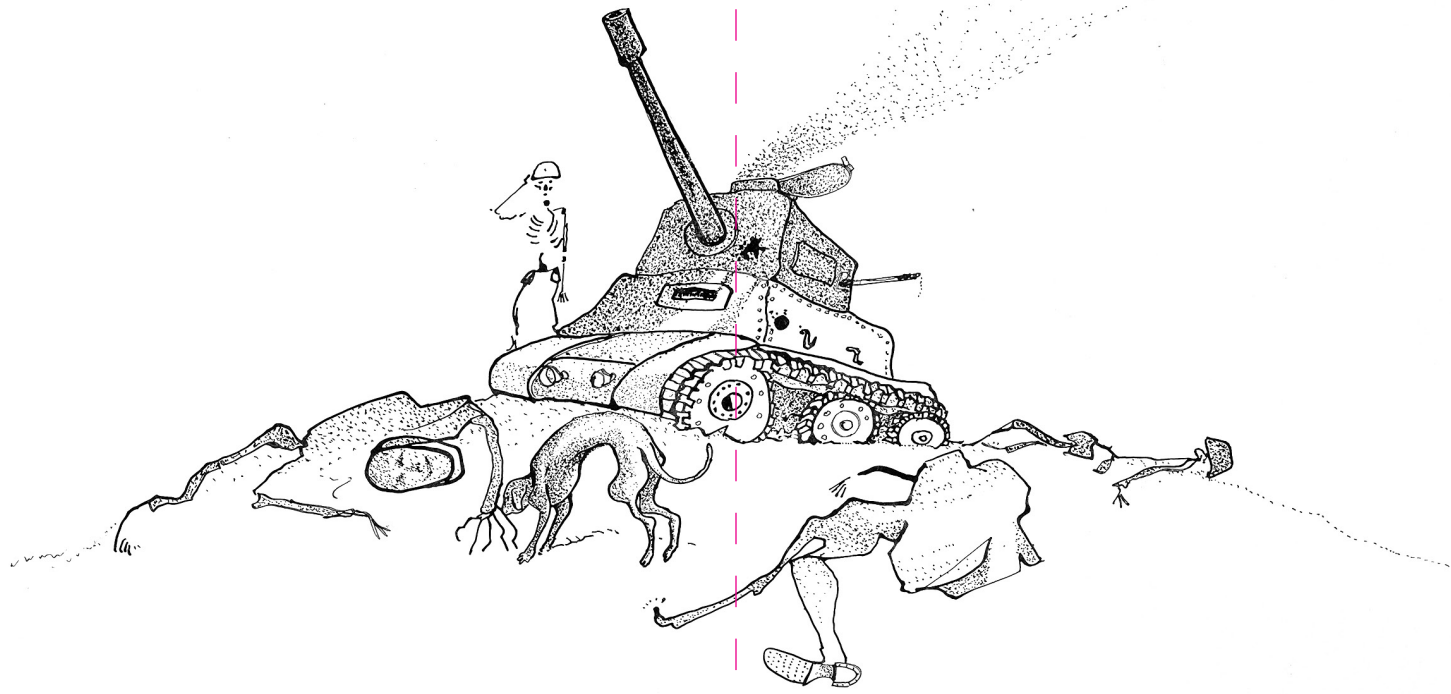
Wydarzenia II wojny światowej Leopold Buczkowski obserwował najpierw z perspektywy mieszkańca Podola, a następnie – od 1944 roku – uciekiniera, który schronił się na warszawskim Żoliborzu. Miało to decydujący wpływ na charakter jego twórczości literackiej i artystycznej. Wojna zniszczyła wielokulturową rzeczywistość południowo-wschodniego regionu Rzeczypospolitej. Codziennością stało się piekło nieustającego zagrożenia życia.

Doświadczenie wojny skłoniło Buczkowskiego do rozszerzenia zakresu środków artystycznych. Na nowo zdefiniował on rolę pisarza i artysty. Konwencję realistyczną uzupełnił elementami deformacji, które wzmacniały ekspresję obrazu. Jego rysunki z tego czasu przywołują atmosferę grozy wojennych

okoliczności. Ukazują rzeczywistość poddaną militarnej opresji – świat brutalnej przemocy wywieranej na ludności cywilnej przez zautomatyzowane postaci.

Bez tytułu, z cyklu rysunków wojennych, 1945, Muzeum Sztuki w Łodzi

STUDIA HISTORYCZNE

Bez tytułu, z cyklu „Studia historyczne” (plansza pruska), 1966, Muzeum Sztuki w Łodzi

Duża część dorobku artystycznego Leopolda Buczkowskiego to prace o charakterze groteskowym. Można wśród nich wyróżnić cykl rysunków alegorycznych eksponujących sprzeczności historii nowożytnej. Prace te przedstawiają ujęte karykaturalnie – niemal humorystycznie – scenki, w których biorą udział postaci z różnych epok i kontekstów geopolitycznych. Część z nich artysta opatrzył tytułem cyklu *Studia historyczne*. W prześmiewczy sposób ukazują one fałsz konserwatywnych

ideologii przesłaniających istotne problemy życia społeczeństw i jednostek.

Studia historyczne Buczkowskiego przywołują różne okresy dziejów nowożytnych. Większość z nich skupia się na historii XIX- i XX-wiecznej. Plansze te komentują określone konteksty narodowe: francuski, rosyjski, brytyjski, pruski i polski. Co znamienne, niemal wszystkie prace przedstawiają postaci w mundurach wojskowych. Militarizm zdaje się w nich wyznaczać normy estetyczne danej epoki.

ABSTRAKCJE

Obrazy abstrakcyjne Leopolda Buczkowskiego wpisują się – w strukturze i w czasie – w fazę przełomu w rozwoju malarstwa nowoczesnego. W tym czasie podważano tradycyjnie pojmowany model kompozycji malarskiej. „Obraz konieczny czy możliwy?” – było jednym z podstawowych pytań nurtujących twórców na przełomie lat 50. i 60. Podejmowane wówczas przez Buczkowskiego eksperymenty skupione są na zaburzeniu stabilnej struktury kompozycji malarskiej oraz na naruszeniu organicznej jedności jej elementów, tak by stworzyć między nimi napięcie.

Kompozycja większości prac opiera się na zasadzie kreślenia – za każdym razem inaczej – linii, które wyznaczają układy kształtów. Biegą one najczęściej wzdłuż krawędzi obrazu, rzadziej są ukośne, niekiedy wygięte. Wśród abstrakcji Buczkowskiego wyróżnia się grupa dzieł powstałych dzięki nakładaniu na siebie różnych powierzchni malarskich. Artysta umieszcza na podłożu fragmenty płótna albo prostokątne kawałki sklejk lub płyty pilśniowej pokryte liniami lub jednolitym kolorem. Dzięki tym zabiegom otwiera się kompozycja malarska i podkreślona zostaje przedmiotowość obrazu.

Przygoda w kuchni, 1965, Muzeum Sztuki w Łodzi

Bez tytułu, n.d. (1959-1971), Muzeum Sztuki w Łodzi

RZEŻBY

Od końca lat 60. Buczkowski wykonywał rzeźby z drewna. Tworzył z nich aranżację przestrzenną w ogrodzie wokół swojego domu w Konstancinie. Prace te dialogują ze stylistyką sztuki ludowej. Artysta wykorzystywał w nich własności drewna – wyprowadzał kształty ze struktury materiału. Rzeźbił postaci ludzkie i zwierzęta. Większość z nich nawiązuje do przedstawień religijnych. Duża grupa tych dzieł ukazuje Madonnę z Dzieciątkiem.

W niektórych pracach Buczkowski uzupełniał bryły rzeźbiarskie przedmiotami, najczęściej akcesoriami wojskowymi, nadając im charakter asamblażu. Przykładem zastosowania takiej techniki jest *Madonna rozstrzelana*. W jej tors i oczy wbite zostały pociski karabinowe, w ramię sierp, a na głowy Madonny i Dzieciątka nałożono korony cierniowe. Buczkowski często modyfikował swoje rzeźby i przedstawiał ich układ w ogrodzie, nadając aranżacji charakter ciągle trwającego procesu.

Madonna rozstrzelana, n.d. (po 1965) ►

ms²

OGRODOWA 19

LEGIONÓW

GDANSKA

PROCHNIKA

1 MAJA

WIECKOWSKIEGO 36

ms¹

msl.org.pl

ms²

Muzeum Sztuki w Łodzi
ul. Ogrodowa 19

LEOPOLD BUCZKOWSKI.
PRZEBŁYSKI HISTORII,
PRZELOTNE OBRAZKI

Kurator
Paweł Polit

Architektura wystawy
Jarosław Kozakiewicz

Oprawa wizualna wystawy
Krzysztof Bielecki

Koordinacja wystawy
Martyna Dec

Koordinacja wydawnicza
Andżelika Bauer

Opracowanie folderu
Paweł Polit,
Katarzyna Mądrzycka-Adamczyk

Tekst
Paweł Polit

© Muzeum Sztuki & Authors, 2021

Prosimy o śledzenie programu działań
towarzyszących wystawie na naszej
stronie internetowej: msl.org.pl.

ms
Muzeum Sztuki

Instytucja kultury
Samorządu Wojewódzkiego
współprowadzona przez
Ministerstwo Kultury,
Dziedzictwa Narodowego
i Sportu

Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu.

województwo
łódzkie

Mecenas Muzeum
Sztuki w Łodzi

**FUNDACJA
RODZINY
STARAKÓW**

Partner

opus / film